

SYLABUS
Verze 8. 2. 2012

Fakulta sociálních studií MU
Katedra psychologie

PSY 269
Dějiny psychologie

Povinný předmět pro bakalářskou prezenční psychologii (1+1) vypisovaný od 2010/2011
2 hodiny přednášek 1 x za 14 dní
2 hodinový seminář 1 x za 14 dní

Garant předmětu: prof. PhDr. Zbyněk Vybíral, PhD.

Další přednášející: Mgr. Lukáš Blinka, Mgr. Kateřina Novotná, Mgr. Tomáš Řiháček, PhD.,
Mgr. Jan Širůček, PhD.

Rozpis přednášek a seminářů
v JS 2012

Přednášky

Čtvrtek – liché týdny – 10.00 – 11.40 U 21

Pořadí	Téma přednášky	Přednášející	Datum
1.	Jak (se) učit dějiny psychologie? Přínosy velkých osobností 19. a 20. století, vybrané psychologické koncepty. Etapy v dějinách psychologie.	Zbyněk Vybíral	23. 2.
2.	Hlubinná psychologie I – zakladatelé	Lukáš Blinka	8. 3.
3.	Hlubinná psychologie II – pokračovatelé	Lukáš Blinka	22. 3.
4.	Tvarová (gestalt) psychologie	Tomáš Řiháček	5. 4.
5.	Vývoj psychologie v rámci filosofie	Kateřina Novotná	19. 4.
6.	Co z dějin psychologie zůstává přítomno i v současné psychologii? V jaké podobě? (Návraty k historii na principu „revisited“.)	Zbyněk Vybíral	3. 5.
7.	Dějiny „měření člověka“	Jan Širůček	17. 5.

Semináře

SKUPINA A

čtvrtek sudý 12.00 – 13.30 U 33

SKUPINA B
SKUPINA C

čtvrtek lichý 12.00 – 13.30 U 33
čtvrtek lichý 14.00 – 15.30 U 23

	Úkoly	Seminář vede	Datum
1.	A – zadán na semináři – odevzdat <i>do 8. 3., B – do 8. 3.</i>	Zbyněk Vybíral	23. 2. a 1. 3.
2.	Seminář bez písemného úkolu	Lukáš Blinka	8. 3. a 15.3.
3.	C – odevzdat <i>týden před seminářem: do 15. 3., resp. 22. 3.</i>	Lukáš Blinka	22.3. a 29.3.
4.	D – odevzdat <i>týden před seminářem</i>	Miroslav Šipula	5. 4. a 12. 4.
5.	E – odevzdat <i>týden před seminářem</i>	Kateřina Novotná	19.4. a 26.4.
6.	F – odevzdat <i>týden před seminářem</i>	Jan Širůček	3. 5.. a 10. 5.

Témata přednášek, literatura:

1. Jak (se) učit dějiny psychologie. Přínosy velkých osobností, základní psychologické koncepty, konstrukty, zákonitosti a principy. Etapy v dějinách psychologie /Vybíral /Vybíral

Učení chronologické (od teorie pudů až po...; od vzniku psychologických laboratoří až po...); poznatkové (liniové) orientování se v dějinách. Psychologie v roce 1899 podle Guida Villy. Porovnávání sekundárních zdrojů s primárními. Důležitost studia originálních textů. Kolik toho víme z historie? Příklady: dotazníkové měření osobnostních rysů a kritika tohoto měření. Konstituování vědecké psychologie v Evropě a v USA.

Osobnosti psychologie 20. století. Žebříček: „The 100 Most Eminent Psychologists of the 20th Century“. Více o vybraných osobnostech: W. Wundt, W. James, S. Freud, C. G. Jung, James McKeen Cattell, G. Allport, Harry Harlow, R. Zajonc *a další (viz přednáška)*

Vybrané základní koncepty:

Dva velké „objevy“ v rané psychologii (objevy nebo konstrukty?) na prahu vědecké psychologie: potvrzení existence podprahového vědomí a akceptování existence nevědomí. Další konceptuální zaměření psychologie: Teorie motivace. Motivace a percepce. Teorie osobnostních rysů a typů osobnosti. Předsudky. Kognitivní disonance. Sociální facilitace. Koncepty s tendencí k proměně v dogma. (A naopak.) Příklady: Erikson (stádia), Holmes a Rahe (stresující události). Příklad *self-fulfilling prophecy*: vzájemné ovlivňování mezi sociálními vědami.

Z propedeutiky vědeckého uvažování v psychologii: odmítání jediné vysvětlující příčiny – klam kauzality.

2. Hlubinná psychologie I /Blinka

Představení základních teorií a jmen spojených s hlubinnou či dynamickou psychologií. „Klasici“. Rozpracování a překročení jejich teorií následovníky.

- a) stručně kulturně-společenský substrát konce 19. století, který vedl ke vzniku hlubinných směrů – např. vliv J. M. Charcota, Pierra Janeta a Eugena Bleulera;

Sigmund Freud – život, pansexuální teorie; vyklad snu, vtipu, kulturních fenoménů; ego teorie; teorie vývoje ega; terapie; C. G. Jung – život; teorie komplexů; kolektivní nevědomí; osobnostní typy; archetypy; imaginace, vyklad snů, terapie;

- b) Freudovi současníci, následovníci a odpůrci – např. Alfred Adler, Sándor Ferenczi, Otto Rank;

Povinná literatura:

Anthony Storr: Freud. Argo, 1996

Anthony Stevens: Jung. Argo, 1996

3. Hlubinná psychologie II /Blinka

1) (Post)psychoanalýza zejména ve spojitosti s obrannými mechanismy, ego psychologii (Anna Freud, Margaret Mahler), přístupem a školou Melanie Klein, teorií objektních vztahů (Donald Winnicott);

2) Interpersonální psychoanalýza

3) Francouzský, respektive strukturou jazyka ovlivněný přístup– např. Jacques Lacan, James Hillman;

4) Vliv revidované psychoanalýzy na vývojovou psychologii (Erik Erikson, Michael Fordham, John Bowlby)

Literatura:

Stephen A. Mitchell: Freud a po Freudovi: dějiny moderního psychoanalytického myšlení. Str. 43-163, 220-230

4. Celostní a tvarová psychologie /Řiháček

Počátky celostní a tvarové psychologie. Předchůdci (Ch. von Ehrenfels), zakladatelé (Wertheimer, Koffka, Köhler) a další významní představitelé (např. Lewin, Arnheim). Neogestaltisté (Goldstein, Festinger). Odkaz celostní a tvarové psychologie v dnešní psychologii a psychoterapii.

5. Vývoj psychologie v rámci filosofie /K. Novotná

Vzájemné postavení filozofie a psychologie v historickém i současném pohledu, interdisciplinární propojenost a možné inspirace. Stručné představení filozofie a jejích disciplín (ontologie, gnozeologie, logika, etika) a tradičního pojetí dějin filozofie a představitelů jednotlivých období (antika, středověk, renesance, novověk, německý idealismus, 19. a 20. století) se zaměřením na psychologická témata v nich se objevující (představy o duši, kognitivních funkcích, komunikaci). Soudobé filozofické směry mající nejužší souvislost s psychologií (filozofie jazyka, hermeneutika, postmoderní filozofie). Seznámení s filozofickou primární a sekundární literaturou relevantní z hlediska psychologie.

• ***Literatura povinná pro seminář:***

FILOZOFICKÁ ČÍTANKA. Ivan Blecha (2002). Nakladatelství Olomouc. Olomouc. Kapitola 4 (strana 488 – 511) + povinně volitelná literatura – viz nabízená témata ve studijních materiálech, z nichž si studenti vybírají a zpracovávají jako písemný úkol. (Ve studijních materiálech se také přihlašuje k tématům).

6. Co z dějin psychologie zůstává přítomno i v současné psychologii? V jaké podobě? Návraty k historii na principu „revisited“ /Vybíral

Příklady dohledávání: Mehrabianova čísla o dojmu z komunikace; „sex differences“ v přátelských vztazích mezi muži a ženami. Aschovo zkoumání konformity ve skupině: dnešní pohled na proměnné, které ovlivnily výsledky. „Internet paradox“ a „Internet paradox revisited“ aj. – Studium dějin psychologie korigujeme nepřesná a tradovaná tvrzení. Práce autorů knihy: Lilienfeld, Scott, Lynn, S.J., Ruscion, J., Beyerstein, B. (2011). 50 největších mýtů populární psychologie. Praha: Euromedia – Knižní klub.

7. Měření člověka

Historická linie měření v psychologii počínaje od Galtona, předpoklad měřitelnosti a jeho důsledky pro vývoj oboru; selhání diferenciální psychologie v měření inteligence; problém reifikace. Důsledky pro metodologickou orientaci mainstreamu v psychologii. Smyslem přednášky je jednak přiblížit racionálně měření v psychologii, a současně popsat a vysvětlit negativní důsledky jeho zneužití.

Úkoly / semináře:

ODEVZDÁNÍ ÚKOLU VŽDY DO ODEVZDÁVÁRNY – vkládejte do příslušné složky do stanoveného termínu, soubor nazvěte svým příjmením a označením úkolu, tedy např.: Novák_B:

Seminář č. 1:

Úkol A (max. 5 bodů) – v rozsahu 1800 až 2700 znaků vč. mezer (kromě zdrojů); odevzdat do 8. března a rovněž vytištěný.

Vyberte si osobnost podle žebříčku „The 100 Most Eminent Psychologists of the 20th Century“ (nebo podle seznamu R. Harrého) a z díla vybraného psychologa vyberte jeden z konceptů, který vnesl do psychologie. Tento koncept představte. Strukturujte následujícím způsobem:

1. Originální název konceptu, event. obměny názvu; 2. kdy a kde byl poprvé zmíněn / publikován / pojednán; 3. Vaše vysvětlení konceptu s event. odvoláním se na originální definici / charakteristiku; 4. *volnější část*: „příběh tohoto konceptu“ - kdo na koncept navázal, kdo se ho chopil, jestli a jak se od té doby změnil apod. 5. Uveďte zdroje, z nichž jste čerpali, mezi nimi minimálně 1 práci (=primární zdroj), kde jste dohledali původní pojetí konceptu a z níž jste citovali.

Úkol B (max. 6 bodů) – do odevzdávárny vložit do 8. 3.

Vyberte si jeden článek (můžete ze Seznamu ve Studijních materiálech, ale můžete i dle vlastního výběru) a odevzdejte seminární práci na **45 až 60** řádků (2 NS), která bude mít podobu:

- a) shrnutí primárního textu na 15 ř.
- b) dvě ukázky ze sekundární literatury, které zmiňují stejné téma – 15 až 20 ř.

- c) Váš komentář (zhodnocení) toho, zda v prezentaci tématu došlo / nedošlo v sekundární literatuře k posunu – 15 až 25 ř.

Literatura pro splnění úkolu B – příklad vhodného textu:

Festinger, Leon & Carlsmith, James M. (1959). [Cognitive consequences of forced compliance](#). *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 58, 203-210. [Famous empirical confirmation of Cognitive Dissonance theory, in which subjects reported liking boring tasks *more* if they were paid *less*.] Článek je dostupný na: <http://psychclassics.yorku.ca/author.htm>

Další texty najdete v Učebních materiálech! Můžete si vybrat také jiný text (jiné téma) dle vlastního výběru (např. z „psychclassics.yorku.ca“).

Seminář č.2:

Povinná četba na seminář:

S. Freud. Přednášky k úvodu do psychoanalýzy. Str. 244-256, 271-286

C.G. Jung. Výbor z díla I. Str. 63-73, 241-258

Seminář č. 3

Úkol C (max. 6 bodů) – do odevzdávací skřínky vložit 7 dnů před konáním semináře

Úkolem je napsat 3 srovnání mezi klasickou psychoanalýzou (zde zahrňte i egopsychologii) na jedné straně a teorií objektivních vztahů (Kleiniánskou tradicí) na straně druhé. V prvním srovnání napište zásadní rozdíl mezi těmito směry. Ve druhém srovnání napište (pro vás) zajímavý rozdíl mezi těmito směry. Ve třetím srovnání popište takový názorový rozdíl mezi výše zmíněnými směry, ve kterém bude zjevné, na kterou stranu se stavíte (myšleno v tom konkrétním rozdílu, nevztahujte to na celou školu). Každé srovnání bude mít minimálně 1000 znaků (celkově tedy minimálně 3000 znaků). Argumenty opřete o nastudovanou literaturu – doporučuje se jiná, než povinná pro přednášky (vhodné by mohly být články např. v Revue Psychoanalytická Psychoterapie či další zdroje. Nezapomeňte správně citovat, práce postavené na internetových zdrojích typu „wikipedia“ nebudou přijaty, stejně jako práce bez patřičných citací.

Seminář č. 4

Literatura povinná pro seminář:

Wertheimer, M. (1924). *Gestalt theory*. Dostupné ve dvou částech na <http://www.gestalttheory.net/archive/wert1.html>

<http://www.gestalttheory.net/archive/wert2.html>

Sekundární pramen:

Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. Kap. Gestalt (tvarová) psychologie (s. 23).

Úkol D – zpracujte písemně na 2 NS, odevzdání týden před seminářem.

1. Porovnejte původní Wertheimerův text s tím, jak Gestalt psychologickou školu charakterizuje A. Plháková. Vezměte přitom v úvahu odlišný historický kontext, pozici autora a cíl sdělení.
2. Přineste na seminář alespoň 5 příkladů, které ilustrují holistický princip zastávaný Gestalt psychologii. Neomezujte se přitom na oblast percepce.
3. Zkuste najít alespoň jeden konkrétní příklad, který je v rozporu s východisky této teorie.
4. Jak (v kontextu článku) rozumíte větu: „*The stimulus-sensation connection must be replaced by a connection between alteration in the field conditions, the vital situation, and the total reaction of the organism by a change in its attitude, striving, and feeling.*“? Pokuste se vysvětlit její význam v kontrastu k asocianistickému uvažování a také k behavioristické (a neobehavioristické) škole. Uveďte příklady.

Seminář č. 5

Úkol E (max. 6 bodů) – do odevzdávací skřínky vložit 7 dnů před konáním semináře

Odevzdejte seminární práci na 60 řádků (2 NS). Práce pište jako esej, to znamená nemusíte dělat výpisek z toho, co jste se dočetli. Jde mi o váš názor, zaujetí stanoviska, o vaše postřehy, možné kritické výzvy k danému tématu, o vaše pochopení toho, co jste si vybrali. Citace uvádějte pečlivě, pokud něco parafrázujete nebo uvádíte přímou citaci; dbejte ale na jejich množství, tedy na vyváženost citací a vašich vlastních úvah. Na konci uveďte všechnu literaturu, ze které jste čerpali. Vaše esej má mít úvod (kde je vhodné provést stručný úvod do Vašeho tématu i s případným shrnutím toho, o čem jste četli, skutečně ale pouze shrnutím), závěr (dbejte na vyzdvihnutí témat, která ve Vás vzbudila diskuzi) a členění textu má dodržovat stylistické principy. Esej je úvaha na dané téma, držte se tedy tohoto zadání a spíše klad'te otázky a hledejte na ně případné odpovědi. Tato kritéria se budou brát v úvahu při hodnocení práce.

Literatura povinná pro seminář:

Každý si vybere z nabídnutých témat (viz balíky témat v IS) jedno, které zpracuje jako písemný úkol. K jednotlivým tématům náleží různá povinná literatura (rozepsáno u jednotlivých témat). Pro orientaci a výběr z nabízených témat použijte:

- Text č. 1 – Antická psychologie, Josef Stavěl, výtah z knihy (viz studijní materiály)
 - Text č. 2 – Stručné dějiny psychologie, Rudolf Souček, výtah z knihy (viz studijní materiály)
- Knihy – Ivan Blecha, Filozofická čítanka (2002). Nakladatelství Olomouc. Olomouc.

Seminář č. 6

Odevzdejte seminární práci na 2 – 3 NS, ne více. Konstruktivně definujte „inteligenci“ v širším rozsahu a navrhněte originální způsob zjišťování inteligence. Využijte nejméně dva odborné prameny dle vlastního výběru – i mimo doporučenou literaturu.

Seminář bude věnován konfrontaci různých způsobů „měření inteligence“ v historickém průřezu a práci s testovým materiálem v podání odborných a komerčních subjektů. Zaměříme se na kulturní a socioekonomické aspekty testování inteligence a na distinkci „moudrosti“ oproti „výkonnosti“.

Literatura a zdroje k přípravě na zkoušku:

Hunt, Morton (2000). *Dějiny psychologie*. Praha: Portál

Plháková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada Publishing.

Prezentace vyučujících.

Další literatura doporučená na přednáškách a seminářích jako vhodná k přípravě na zkoušku (jde o literaturu doporučenou k přípravě na zkoušku v prezentacích).

Z historických primárních textů:

Dále si prostudujte (naučte se):

Lilienfeld, Scott, Lynn, S.J., Ruscio, J., Beyerstein, B. (2011). 50 největších mýtů populární psychologie. Praha: Euromedia – Knižní klub – **konkrétní kapitoly budou doporučeny**
Vrstvy psyché podle C. G. Junga.

Hierarchy of Needs: A Theory of Human Motivation by Abraham Maslow

<http://www.all-about-psychology.com/support-files/a-theory-of-human-motivation.pdf>

Dostupná jako e-book - viz: <http://www.all-about-psychology.com/psychology-ebook.html>

Literatura rozšiřující

T. Řiháček doporučuje:

(Literatura je dostupná v MZK nebo ve fakultních knihovnách FSS a FF.)

Koffka, K. (1955/2001). *Principles of Gestalt Psychology*. London: Routledge.

Lewin, K. (c1935). *A Dynamic Theory of Personality: Selected Papers*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers*. New York: Harper Torchbook.

Lewin, K. (1966). *Principles of Topological Psychology*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Wertheimer, M. (1945). *Productive Thinking*. New York: Harper & Brothers.

Z. Vybíral doporučuje:

Leahey, Thomas Hardy (2004). *A History of Psychology. Main Currents in Psychological Thought*. London: Pearson Educational International. (6. vydání)

Harré, R. (2006). *Key Thinkers in Psychology*. SAGE.

Soudková, M. (2009). *Významné postavy americké psychologie*. Brno: Doplněk.

Schwartz, J. (2003). *Dějiny psychoanalýzy*. Praha: Triton.

Bowlby, J. (2010). *Vazba*. Praha: Portál.

Classics in the History of Psychology

An internet resource developed by Christopher D. Green, York University, Toronto, Canada

VIZ: <http://psychclassics.yorku.ca/author.htm>

J. Širůček doporučuje:

Gould, S. J. (1998) *Jak neměřit člověka. Pravda a předsudky v dějinách hodnocení lidské inteligence*. Praha: Lidové noviny.

Inhelderová, B. & Piaget, J. (2007) *Psychologie dítěte*. Praha: Portál.

Piaget, J. (1998) *Psychologie inteligence*. Praha: Portál.

Bodové hodnocení výkonu v předmětu:

Úkol / Test	Max. počet bodů	Hodnotí / garantuje hodnocení
Úkol A	5	Jakub Černý /Z. V.
Úkol B	6	Z. Kucharová, M. Čevelíček /Z. V.
Úkol C	6	L. Blinky + Klára Kolofíková /L.B.
Úkol D	6	/ T. Řiháček
Úkol E	6	/ K. Novotná
Úkol F	6	/ J. Širůček
Test	45	
Celkem	80	
Pozn.: Za úkoly je třeba získat min. 21 bodů. V testu je třeba získat min. 22 bodů.		

Hodnocení v testu:

- A 41 – 45
- B 36 – 40
- C 31 – 35
- D 26 – 30
- E 22 – 25
- F méně než 21 bodů

Hodnocení za úkoly:

- A 33 – 35
- B 30 – 32
- C 27 – 29
- D 24 – 26
- E 21 – 23